

Sygn. akt II UK 21/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski

SSA Jolanta Hawryszko (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku D.P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...]
o rentę rodzinną i socjalną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 marca 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 3 czerwca 2015 r., sygn. akt III AUa .../14,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z dnia 30 września 2013 r. odmówił D. P. prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu ponieważ komisja lekarska nie stwierdziła całkowitej niezdolności do pracy. Drugą decyzją z tej samej daty odmówił prawa do renty socjalnej. Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z dnia 11 czerwca 2014 r. oddalił odwołania od obu zaskarżonych decyzji, a Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację ubezpieczonej.

Sądy obu instancji ustaliły, że G. P., urodzona 9 stycznia 1955 r., wykształcenie podstawowe, pracowała jako sprzedawca, w okresie od 26 lipca 1990 r. do 14 czerwca 2000 r. pobierała rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Ojciec G. P. zmarł 11 maja 2004 r. Rentę rodzinną po zmarłym pobierała matka odwołującej się, która zmarła 27 października 2009 r. Wnioski o przyznanie prawa do renty rodzinnej i renty socjalnej odwołująca złożyła 19 kwietnia 2013 r. W oparciu o dowód z opinii biegłych lekarzy sądowych diabetologa, reumatologa, pulmonologa, ortopedy oraz biegłego sądowego psychologa sądy ustaliły, że ubezpieczona nie była całkowicie niezdolna do pracy, szczególnie przed 18 lub 16 rokiem życia. Biegli rozpoznali u odwołującej: sprawność umysłową na pierwotnie obniżonym poziomie (w granicach pogranicza upośledzenia) z cechami wtórnego obniżenia wybranych procesów poznawczych na podłożu, czynnościowym, sytuacyjnym bez ewidentnych psychologicznych wykładników dysfunkcji CUM, zaburzenia sfery emocjonalnej, cechy osobowości nieprawidłowej, cukrzycę typu 2 - leczoną doustnym środkiem p-cukrzycowym, zmiany zwyrodnieniowe stawu kolanowego lewego, przebytą endoprotezoplastykę całkowitą stawu kolanowego prawego z powodu zmian zwyrodnieniowych pourazowych, bóle kolana prawego, zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa u osoby z nadwagą, z zespołem bólowym, bez istotnej dysfunkcji ruchowej i objawów korzeniowych. Sądy jako podstawę rozstrzygnięcia przywołały przepisy art. 65, art. 68 i art. 57 w zw. z art. 12 i art. 13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (Dz.U. Nr 153 z 2009 r., poz. 1227 ze zm.; dalej jako ustawa emerytalno-rentowa) oraz art. 4 ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej (Dz.U. Nr 135, poz. 1268 ze zm.; dalej jako ustawa o rencie socjalnej) i odwołując się do ustalenia, że ubezpieczona nie jest i nie była całkowicie niezdolna do pracy przed 18 lub 16 rokiem życia, stwierdziły że nie wykazała spełnienia przesłanek do uzyskania spornych świadczeń.

W treści apelacji ubezpieczona podkreślała, że choruje na schorzenia pulmonologiczne, ortopedyczno-reumatologiczne i dermatologiczne od dziecka co uzasadnia jej roszczenia. Sąd Apelacyjny dodatkowo podkreślił, że wg opinii biegłych sądowych stan psychologiczny D.P. nie ujawnił ostrych zaburzeń psychicznych, ani istotnie nasilonych cech wtórnego obniżenia ogólnej sprawności

umysłowej oraz cech otępienia umysłowego, i dlatego nie dawał podstaw do stwierdzenia całkowitej niezdolności do pracy wnioskodawczyni przed 16 rokiem życia, jak też obecnie. Również z powodu schorzenia diabetologicznego, cukrzycy odwołująca nie była i nie jest niezdolna do pracy, nie stwierdza się bowiem cech przewlekłych powikłań cukrzycy. Natomiast zmiany w zakresie ortopedii i reumatologii powodują obecnie naruszenie sprawności organizmu uzasadniające orzeczenie częściowej niezdolności do pracy na stałe, przy czym za najwcześniejszą datę istnienia tej niezdolności można przyjąć przebyte skręcenie stawu kolanowego prawego w dniu 17 czerwca 2010 r. W ocenie pulmonologicznej również brak przesłanek do orzeczenia niezdolności do pracy, z powodu braku podstaw do rozpoznania jakiegokolwiek przewlekłego schorzenia układu oddechowego; brak wyników badań czynnościowych, ubezpieczona nie stosuje żadnych leków oddechowych. Sąd Apelacyjny wskazał, że warunkiem przyznania prawa do renty rodzinnej lub socjalnej jest całkowita niezdolność do pracy, przy czym rentę rodzinną przyznaje się osobie będącej w wieku odwołującej (rocznik 1955), gdy niezdolność powstała do 16 roku życia lub do ukończenia szkoły, nie później niż do osiągnięcia wieku 25 lat i trwa nieprzerwanie do chwili obecnej i nadal. Do przyznania natomiast renty socjalnej wystarczającą przesłanką jest, obok aktualnej całkowitej niezdolności do pracy, powstanie tej niezdolności z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed 18 rokiem życia lub w trakcie nauki w szkole, przed ukończeniem 25 roku życia. Jak wynika z opinii biegłych, wnioskodawczyni z powodu schorzeń ortopedyczno-reumatologicznych jest trwale, częściowo niezdolna do pracy, nie jest natomiast całkowicie niezdolna do pracy. Bez znaczenia pozostaje zatem, czy obecne schorzenia D.P. mają związek z naruszeniem sprawności organizmu w przeszłości.

Skargę kasacyjną złożono w imieniu D.P. w oparciu o art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucając naruszenie prawa procesowego, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, naruszenie art. 217 k.p.c., art. 232 zd. 2 k.p.c. i art. 286 k.p.c., w związku z art. 382 k.p.c., naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Jako podstawy kasacyjne wskazano:

1. naruszenie przepisów postępowania mogących mieć istotny wpływ na wynik sprawy - art. 286 k.p.c. w zw. z art. 232 zd. 2 k.p.c. i w zw. z art. 382 k.p.c.

przez oparcie rozstrzygnięcia o dowód z opinii biegłego w sytuacji, gdy dokumenty załączone przez odwołującą do apelacji zasadniczo podważały trafność wniosków zawartych w tej opinii oraz nieskorzystanie przez Sąd z przeprowadzenia dodatkowej opinii tych samych lub innych biegłych;

2. naruszenie przepisów postępowania mogących mieć istotny wpływ na wynik postępowania - art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie przy orzekaniu istotnego wydarzenia, w postaci choroby nowotworowej odwołującej i usunięciu jej górnego płata płuca prawego oraz nieuwzględnienie skutków omawianego zdarzenia dla wyniku sprawy;

3. naruszenie przepisów postępowania mogących mieć istotny wpływ na wynik postępowania – art. 217 k.p.c. i art. 232 zd. 2 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. przez pominięcie przy orzekaniu załączonych przez pozwaną do apelacji dokumentów potwierdzających pobyt odwołującej w szpitalu w czasie krótko po sporządzeniu opinii przez biegłego z dziedziny pulmonologii oraz usunięcia pozwanej w trakcie tej hospitalizacji górnego płata prawego płuca, w sytuacji gdy ze sporządzonej opinii biegłych wynikało, że pozwana nie posiada żadnych dolegliwości pulmonologicznych;

4. naruszenie przepisów postępowania mogących mieć istotny wpływ na wynik postępowania - art. 328 § 2 k.p.c., w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez niewyjaśnienie w treści uzasadnienia, jakie znaczenie dla sprawy posiada zdiagnozowanie u odwołującej choroby nowotworowej, krótko po wydaniu przez biegłych opinii, z której wynikało, że odwołująca jest zdrowa i nie ma żadnych dolegliwości pulmonologicznych oraz wycięcie z tego powodu płata prawego płuca, dlaczego sąd pominął przy orzekaniu dokumenty potwierdzające te okoliczności oraz dlaczego nie zarządził sporządzenia dodatkowej opinii, wskutek czego nie można należycie prześledzić prawidłowości toku wyводу Sądu.

W skardze wnioskowano o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego oraz przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Konieczność przyjęcia skargi do rozpoznania uzasadniono przesłanką oczywistej zasadności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych podstaw. W rozpoznawanej sprawie, której przedmiotem postępowania jest renta rodzinna i renta socjalna, problemem jest, wynikająca z prawa materialnego przesłanka całkowitej niezdolności do pracy.

Należy bowiem wskazać, że zgodnie z art. 65 ustawy emerytalno-rentowej, renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Przy ocenie prawa do renty przyjmuje się, że osoba zmarła była całkowicie niezdolna do pracy. Według art. 68 ust. 1 ustawy emerytalno-rentowej, dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej: 1. do ukończenia 16 lat; 2. do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo 3. bez względu na wiek, jeżeli siały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Wymogi do uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy określone są art. 57 ustawy emerytalno-rentowej, który w ust. 1 stanowi, że renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który spełnił łącznie następujące warunki: 1. jest niezdolny do pracy; 2. ma wymagany okres składkowy i nieskładkowy; 3. niezdolność do pracy powstała w okresach, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2, pkt 3 lit. b, pkt 4, 6, 7 i 9, ust. 2 pkt 1, 3-8 i 9 lit. a, pkt 10 lit. a, pkt 11-12, 13 lit. a, pkt 14 lit. a i pkt 15-17 oraz art. 7 pkt 1-3, 5 lit. a, pkt 6 i 12, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów.

Z kolei zgodnie z art. 4 ustawy o rencie socjalnej, renta socjalna przysługuje osobie pełnoletniej całkowicie niezdolnej do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało: 1. przed ukończeniem 18. roku życia; 2. w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25. roku życia; 3. w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej. W myśl art. 15 ustawy o rentach socjalnych w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio art. 12-14 ustawy o emerytalno-rentowej.

Dla rozstrzygnięcia spornej kwestii sądy obu instancji oparły się na dowodzie z opinii biegłych sądowych z zakresu medycyny, którzy w odniesieniu do

ubezpieczonej nie stwierdzili całkowitej niezdolności do pracy. Przy czym biegli wydali opinię po zbadaniu ubezpieczonej, a wnioski opinii sformułowali opierając się także na dokumentacji medycznej. Opinia biegłych jest jednoznaczna, a wnioski nie budziły wątpliwości sądów. W takim stanie sprawy zarzut skargi kasacyjnej opiera się na zakwestionowaniu opinii biegłych, jako wiarygodnego dowodu na okoliczność stanu zdrowia ubezpieczonej i w konsekwencji prawidłowości postępowania dowodowego, z uwagi na to, że sąd apelacyjny nie rozważył nowej okoliczności dotyczącej stanu zdrowia, a zaistniałej już po wyroku sądu pierwszej instancji. W sytuacji ubezpieczonej stwierdzono bowiem schorzenie nowotworowe, którego nie oceniali biegli, a co do którego sąd drugiej instancji powinien przeprowadzić uzupełniające postępowanie dowodowe.

Z tak sformułowanym uzasadnieniem podstaw skargi nie można się zgodzić. Przede wszystkim dlatego, że zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym nie jest dopuszczalne powołanie nowych faktów i dowodów, a Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Oparcie skargi kasacyjnej wyłącznie na zarzucie naruszenia prawa procesowego jest niezgodne ze wskazanym przepisem procedury. Sąd Najwyższy nie jest sądem trzeciej instancji, a oceną postępowania dowodowego zajmuje się, o ile skarżący wykaże naruszenie prawa materialnego. Orzecznictwo w tej kwestii jest utrwalone. W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2015 r., III UK 203/14, Legalis Nr 1242252 stwierdzono, że procesowa podstawa kasacyjna ma znaczenie tylko wtedy, gdy uchybienie przepisom postępowania mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). O wyniku sprawy zakończonej wyrokiem decyduje w pierwszej kolejności prawo materialne, gdyż to ono wyznacza, jakie postępowanie dowodowe było konieczne w sprawie dla co najmniej dostatecznego wyjaśnienia spornych okoliczności oraz czy i jakie znaczenie miał zebrany materiał lub dalsze wnioski dowodowe (art. 227, art. 217 § 3 k.p.c.). W orzecznictwie akcentuje się również, że uznanie, że zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji jest dotknięte "rażącą" obrazą przepisów prawa procesowego, nie jest możliwe zwłaszcza w sytuacji, gdy w skardze nie powołano jakiegokolwiek zarzutu w zakresie naruszenia prawa materialnego. Zarzut obrazy przepisów postępowania jest bowiem skuteczny tylko

wówczas, gdy takie uchybienie formalne mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Z kolei ocena, czy wskazywane uchybienie procesowe rzeczywiście mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy zależy od tego, czy doprowadziło ono do obrazu przez sąd orzekający prawa materialnego w postaci błędnej wykładni lub wadliwego zastosowania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2014 r., III UK 130/13, *Legalis* Nr 1172133).

W rozpoznawanym przypadku należy mieć na względzie specyfikę zgłoszonych roszczeń, mianowicie to, że przesłanką konieczną do przyznania renty rodzinnej i socjalnej jest stwierdzenie całkowitej niezdolności do pracy, przy czym wg art. 68 w zw. z art. 65 ustawy emerytalno-rentowej całkowita niezdolność musiała powstać do 16 lub 18 roku życia, zaś wg art. 4 ustawy o rencie socjalnej naruszenie sprawności organizmu musiało nastąpić przed ukończeniem 18. roku życia, w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej - przed ukończeniem 25. roku życia, w trakcie studiów doktoranckich lub aspirantury naukowej.

Odwołująca wskazywała na szereg dolegliwości dowodząc, że schorzenia powstały przed 16 rokiem życia. Tę okoliczność ocenili biegli sądowi z zakresu medycyny i stwierdzili, że ubezpieczona jest częściowo niezdolna do pracy, ale nie jest i nie była w przeszłości całkowicie niezdolna do pracy. Stan zdrowia ubezpieczonej oceniał m.in. pulmonolog, który nie stwierdził nieprawidłowości w układzie oddechowym odwołującej. Zatem to, że ubezpieczona po wydaniu opinii przez biegłych był później hospitalizowana i stwierdzono nową jednostkę chorobową nie oznacza, że można cofnąć ocenę całkowitej niezdolności. Stan zdrowia ubezpieczonej w 16. i 18. roku jej życia ocenili już biegli i oceny tej nie mogą zmienić aktualne schorzenia nie zdiagnozowane w chwili badania przez biegłych. Należy też przyjąć, że punktu widzenia aktualnie choroby nowotworowej, na potrzeby ustalenia prawa do renty socjalnej nie można racjonalnie uznać naruszenia sprawności organizmu z powodu tej choroby przed ukończeniem przez wnioskodawczynię 18 roku życia. Aktualnie zdiagnozowane schorzenie może być natomiast podstawą do ubiegania się o rentę z tytułu niezdolności do pracy, o ile spełnione zostały pozostałe przesłanki z art. 57 ustawy emerytalno-rentowej.

W przekonaniu Sądu Najwyższego, w sprawie o rentę socjalną i rentę rodzinną, w której biegli sądowi z zakresu medycyny nie stwierdzili całkowitej

niezdolności do pracy, nie można uznać, że nowa okoliczność dotycząca stanu zdrowia, która zaistniała już po wydaniu spornej decyzji i wyroku sądu pierwszej instancji uzasadnia konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego i ponownego orzeczenia. Brak w tej kwestii aktywności sądu z urzędu nie ma żadnego znaczenia dla wyniku sprawy, ponieważ przy zaistnieniu aktualnego schorzenia można jedynie ocenić wpływ tego schorzenia na aktualną zdolność do pracy lub jej brak, w rozumieniu przepisów ustawy emerytalno-rentowej, nie zaś wstecz na przestrzeni ponad 40 lat. Stan taki należy uznać za domniemanie faktyczne wynikające ze sporządzonej w sprawie opinii biegłych, a jako taki nie wymaga dalszego dowodzenia (art. 231 k.p.c.). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 lutego 2015 r., I UK 209/14, *LEX nr 1678956* stwierdził, że orzeczenie sądu może być oparte na domniemaniu faktycznym, o którym mowa w art. 231 k.p.c., tylko wówczas, gdy stanowi ono wniosek, wynikający z logicznie ustalonych faktów stanowiących przesłanki domniemania, najbardziej zbliżony do zasad doświadczenia życiowego.

Wymaga też podkreślenia, wbrew twierdzeniu skarżącego, że nie należy do istotnych okoliczności sprawy ustalenie, co było przyczyną choroby nowotworowej i od kiedy choroba mogła się rozwijać. W sprawie bowiem istotne jest stwierdzenie niezdolności do pracy w określonym przedziale czasowym, natomiast okoliczności takie jak przyczyny i rozwój choroby, towarzyszą schorzeniom które mogą prowadzić do niezdolności, natomiast same w sobie nie pozwalają na stwierdzenie niezdolności do pracy. Choroba, by kwalifikować wnioskodawcę jako niezdolnego do pracy musi występować w określonym natężeniu, nie jest więc wystarczające stwierdzenie, że pojawiły się okoliczności, które chorobę wywołają w przyszłości, bądź też stwierdzenie niewielkiego stopnia natężenia choroby w przebiegu jej rozwoju. Warto w tym miejscu przypomnieć, że w wyroku z dnia 6 kwietnia 2016 r., II UK 159/15, *Legalis Nr 1460782* Sąd Najwyższy wyjaśnił, że aby zarzut naruszenia przepisów postępowania mógł doprowadzić do uwzględnienia skargi kasacyjnej, konieczne jest wykazanie istotnego wpływu naruszenia na wynik sprawy i nie chodzi przy tym o czysto teoretyczną możliwość takiego wpływu, lecz o wykazanie, że w okolicznościach danej sprawy ten wpływ był realny. Wynik sprawy bowiem, to jej rozstrzygnięcie oparte na przepisach prawa materialnego

zastosowanych w ramach subsumcji. Zarzuty naruszenia przepisów postępowania nie mogą być celem samym w sobie, lecz muszą służyć wykazaniu błędnego zastosowania przepisu prawa materialnego, który stanowi rzeczywistą podstawę prawną rozstrzygnięcia.

Mając na uwadze przedstawioną w sprawie ocenę prawną, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną ubezpieczonej.

kc